
Ks. Jan ROGULA
Parafia Pantalowice

KMITOWIE – FUNDATORZY PARAFII ŁACIŃSKICH NA POGÓRZU DYNOWSKIM OD XIV DO POCZĄTKÓW XVI WIEKU

Streszczenie

Praktycznie do końca XIX wieku istnienie i funkcjonowanie parafii łacińskich na terenie diecezji przemyskiej było możliwe dzięki fundacji i mecenatowi rodów magnackich i szlacheckich. Wśród fundatorów tych parafii w okresie od końca XIV do początków XVI w. znaczącą rolę odegrał ród Kmitów. Wywodził się on z Małopolski, a swój pobyt i działalność na terenie ziemi sanockiej zawdzięczał nadaniom królewskim z XIV i XV w. Z uposażenia Kmitów w ziemi sanockiej miało pochodzić 14 parafii łacińskich, z których zdecydowana większość była położona na Pogórzu Dynowskim. Do grona fundatorów parafii łacińskich z rodziny Kmitów na omawianym obszarze należeli: Piotr Kmita (fundował parafie w Dubiecku i Stupnicy, być może w Dynowie), Piotr Kmita zwany Lunak (w Błażowej, być może w Dynowie i Harcie), Mikołaj Kmita (ufundował kaplicę przy szpitalu w Dubiecku), Małgorzata z Kmitów (parafie w Nozdrzcu, Wesołej i Futomie), Dobiesław Kmita (w Bachórcu, Dylągowej i Jaworniku) oraz Stanisław Kmita (w Babicach). Celem rozdziału jest przypomnienie tego wielce zasłużonego dla Kościoła łacińskiego na Pogórzu Dynowskim rodu i jego niektórych fundacji kościelnych.

Słowa kluczowe: Kmitowie, Pogórze Dynowskie, Kościół katolicki, fundacje, XIV–XVI w.

THE KMITA FAMILY – FOUNDERS OF LATIN PARISHES IN THE DYNOWSKIE FOOTHILLS FROM XIV TO THE BEGINNING OF THE XVI CENTURY

Summary

Practically until the end of the 19th century, the existence and functioning of Latin parishes in Przemyśl diocese was possible thanks to the foundation and patronage of magnate and noble families. The Kmita family played a significant role among the founders of these parishes in the period from the end of the 14th to the beginning of the 16th century. He

came from Małopolska, and its stay and activity in the Sanok region was due to royal grants from the 14th and 15th centuries. 14 Latin parishes were coming from the Kmita emoluments in the Sanok region, the vast majority of which were located in the Dynowskie Foothills. Among the founders of the Latin parishes of the Kmita family in the discussed area belonged to them: Piotr Kmita (he founded parishes in Dubiecko and Stupnica, perhaps in Dynów), Piotr Kmita vel Lunak (in Błażowa, perhaps in Dynów and Harta), Mikołaj Kmita (he founded a chapel at the hospital in Dubiecko), Małgorzata Kmita (parishes in Nozdrzec, Wesoła and Futoma), Dobiesław Kmita (in Bachórzec, Dylągowa and Jawornik) and Stanisław Kmita (in Babice). The goal of this chapter is to remain about the kin group from Dynów foothills who was greatly merited for the Latin Church and some of its foundations.

Keywords: Kmitowie, Dynowskie Foothills, Catholic Church, foundations, XIV–XVI centuries

1. Wprowadzenie

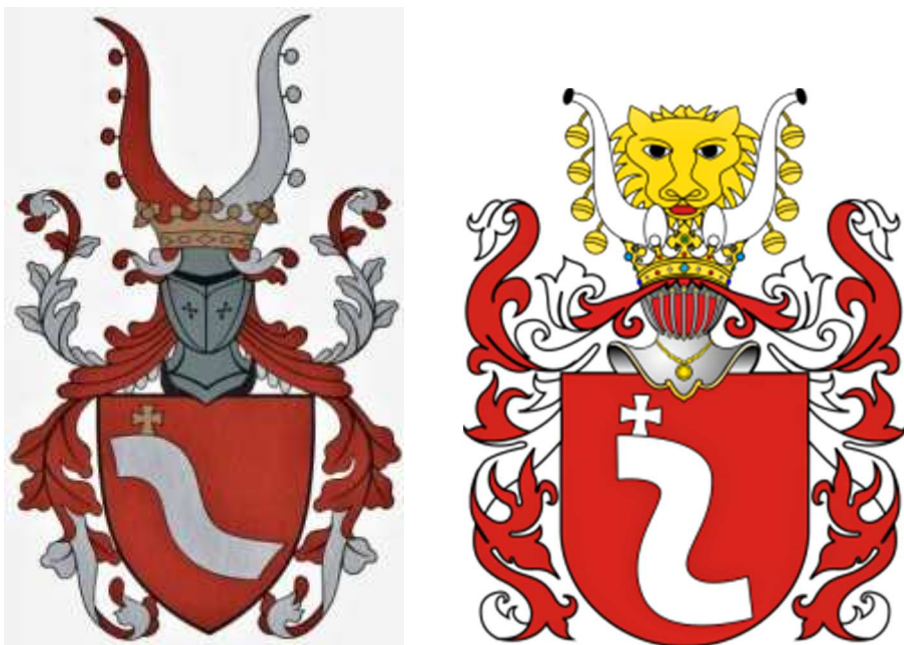
Praktycznie do końca XIX wieku powstawanie, istnienie i funkcjonowanie większości parafii łacińskich na ziemiach polskich było możliwe dzięki fundacji i mecenatowi rodów magnackich i szlacheckich. Podobnie sytuacja wyglądała na terenie powstałej w XIV w. diecezji przemyskiej, gdzie poza kilkudziesięcioma parafiami pochodzącymi z fundacji królewskiej czy biskupiej pozostałe swe istnienie i funkcjonowanie zawdzięczały ówczesnym możnowładcom i szlachcie [Schematismus 1867, s. 4–169; Klebowicz 2013, s. 396–401]. Najpoważniejszy wkład w rozwój organizacji kościelnej w diecezji przemyskiej w okresie od XIV do XVII w. odegrały następujące rody szlacheckie: Pileccy, Kamienieccy, Jarosławscy, Humniccy, Herburtowie, Balowie, Wapowscy i Kmitowie.

Czołowe miejsce wśród fundatorów parafii powstałych w okresie od końca XIV do początków XVI w. zajmował ród Kmitów. Z ich uposażenia w samej ziemi sanockiej miało pochodzić 14 parafii łacińskich, z których zdecydowana większość była położona na Pogórzu Dynowskim. Celem niniejszego rozdziału jest przypomnienie tego wielce zasłużonego dla Kościoła łacińskiego na Pogórzu Dynowskim rodu i jego niektórych fundacji kościelnych.

2. Pochodzenie Kmitów i ich protoplaści

Rodzina Kmitów pochodziła z Małopolski i należała do Szreniawitów. Życie wspólnoty rodowej Szreniawitów w XII i XIII w. skupiało się nad górnym i środkowym biegiem rzeki Szreniawa, lewym dopływem Wisły, i toczyło się w siedmiu wioskach wchodzących w skład parafii Szreniawa (Trzebienice, Sulisławice, Adamowice, Szreniawa, Zbychów, Podlesie, Lgota). Sami zaś Kmitowie mieli w tym czasie zamieszkiwać przede wszystkim w osadzie Damianice [Trawka 2005, s. 19, 48]. Z czasem Szreniawici opuścili dolinę rzeki Szreniawa, a rodziny pieczętujące się herbem „Szreniawa” osiadły na terenie niemal całej Polski

(ryc. 1.). Od XIV wieku Szreniawici zaczęli również odgrywać coraz znaczącą rolę na arenie społeczno-politycznej państwa. Dla przykładu w 1333 roku przedstawiciel tego rodu – Idzi – objął urząd cześnika krakowskiego, a w 1335 r. inny członek rodziny – Klemens – został krakowskim miecznikiem [Trawka 2005, s. 20]. Z tego samego rodu pochodził przypuszczalnie Przybysław, zwany Kanią – podsędek, a następnie sędzia krakowski [Perzanowski 1986, s. 132–133]. O wzroście znaczenia rodu świadczy również fakt, że Szreniawici wystawili swoją chorągiew na wyprawę mołdawską, która miała miejsce prawdopodobnie w 1377 r. [Długossii 2001, s. 301].

Ryc. 1. Herb Szreniawicy w średniowieczu oraz w czasach nowożytnych

Źródło: <https://www.bochenskiemiejsce.pl/component/content/article?id=208> (dostęp: 20.03.2020)

Pierwszym, znanym ze źródeł piśmiennych pochodzących z połowy XIV w., przedstawicielem rodu Kmitów był Jan Kmita, zwany później także Jaśkiem (tak nazywa go np. Adam Boniecki w Herbarzu Polskim [Boniecki 1907, s. 190]). Jan przyszedł na świat ok. 1320–1325 r., był synem Jana z Damianic – dziedzicem Wiśnicza i Damianic. Około 1350 roku poślubił bliżej nieznaną Katarzynę [Monumenta Poloniae Vaticana 1913, s. 325; Strzelecka 1967–1968, s. 89; Trawka 2005, s. 41–42].

Samo imię czy raczej nazwisko „Kmita” było dosyć popularne wśród polskiego rycerstwa w drugiej połowie XIV i w XV w. Miało pochodzić od czeskiego

słowa *kmitati* oznaczającego „błyszczyć” (*kmit* – błysk) lub *kmen* oznaczającego „plemię”, „ród”, „pokolenie” [Rymut 1999, s. 421; Kowalik-Kaleta, Dacewicz i wsp. 2007, s. 68].

Od połowy XIV wieku główną siedzibą rodu Kmitów stał się Wiśnicz, a podziemia tamtejszego kościoła parafialnego pw. św. Katarzyny są miejscem ich pochówków (ryc. 2.).

Ryc. 2. Zamek w Wiśniczu Nowym na obrazie
Andrzeja Grabowskiego z 1857 r.

Źródło: <http://www.zamki.pl/?idzamku=wisnicz> (dostęp: 20.03.2020)

Pod koniec lat pięćdziesiątych XIV w. Kmitowie zostali wprowadzeni na dwór króla Kazimierza Wielkiego przez Jana z Niegowici herbu „Półkozic”, który był spowinowacony z Kmitami. Jan (Jasiek) Kmita towarzyszył m.in. w 1360 r. orszakowi królewskiemu do papieża Innocentego VI do Awinionu. Udał się tam w celu uzyskania zgody papieża na objęcie kilku urzędów kościelnych przez protegowanych króla Kazimierza i odpustów dla kościoła w Wiśniczu, gdzie Kmita był kolatorem [Strzelecka 1967–1968, s. 89].

Przebywając dosyć często na dworze królewskim, Jan Kmita zaczął zyskiwać dla siebie pierwsze godności i urzędy. Pierwszym z nich była posada starosty sieradzkiego uzyskana w 1367 r. Po dwóch latach Jan Kmita został mianowany przez króla starostą ruskim. Niestety po śmierci monarchy (1370 r.) utracił ten urząd w 1372 r. za panowania Ludwika Andegaweńskiego, gdyż nowy monarcha zamierzał

oderwać Ruś od Polski i przyłączyć do Węgier. Następcą Kmity na urządzie starosty ruskiego został wówczas książę opolski Władysław [Trawka 2005, s. 50; Strzelecka 1967–1968, s. 89–90]. Pomimo utraty starostwa ruskiego Jan Kmita znalazł się wśród osób, które podjęły współpracę z nowym władcą i pojawiły się w otoczeniu namiestnika królewskiego Władysława Opolczyka. W dowód zaufania, które bardzo szybko zaskarbił sobie u niego Kmita, a może jako rekompensatę za utracony urząd, już prawdopodobnie w tym samym roku otrzymał od księcia Władysława zamek i gród Busk nad Bugiem oraz okoliczne ziemie. W zamian miał jednak wystawiać na wypadek wojny 12 rycerzy (sześciu kopijników i sześciu łuczników). W tym samym również roku Kmita zasiadł ponownie na urządzie starosty sieradzkiego [Trawka 2005, s. 51–53].

Kolejnym przejawem wiernej służby monarsze i zaufania wobec Kmity ze strony dworu królewskiego oraz wzrostu jego politycznego znaczenia było powierzenie mu w 1376 r. starostwa krakowskiego [Strzelecka 1967–1968, s. 90]. Niestety jednak bardzo krótko cieszył się nowym urzędem, gdyż 7 grudnia 1376 r. podczas zamieszek, które wybuchły w Krakowie między dworzanami węgierskimi a służącymi Przedbora z Brzezia, chcąc zaprowadzić porządek w mieście, Kmita został ugodzony strzałą wypuszczoną przez nieznanego łucznika i w następstwie tego zmarł. To tragiczne wydarzenie doprowadziło do pogromu wzniciających zamieszki Węgrów w Krakowie. Niestety zakończyło również dalszą karierę polityczną najbardziej znanego dotychczas przedstawiciela rodu Kmitów. Jan Kmita został pochowany w katedrze krakowskiej pw. św. Stanisława i Wacława w nagrobku przed ołtarzem św. Antoniego Opata, ufundowanym niewiele wcześniej (w październiku 1376 r.) przez samego Kmitę i jego małżonkę Katarzynę.

Chcąc częściowo zadośćuczynić Kmitom za zaistniałą tragedię, królowa Elżbieta, której dworzanami byli wspomniani Węgrzy, a którzy wszczęli zamieszki w Krakowie, powierzyła synowi Jana – Piotrowi Kmicie (ur. ok. 1350 r.) starostwo łączyckie, które ów piastował od końca 1376 r. do listopada 1384 r. [Trawka 2005, s. 56, 59–60], (ryc. 3.).

Początkowo jednak wspomniany Piotr Kmita nie był tak sprawnym urzędnikiem, politykiem i dyplomata, jak jego tragicznie zmarły ojciec, był bowiem w tym czasie rycerzem. Powierzenie mu urzędu starosty wymusiło na nim szybką edukację polityczną i przestawienie się na nowy rodzaj działalności. Kilka lat trwało także formowanie się jego poglądów politycznych. Przypuszcza się, że po śmierci Ludwika Andegaweńskiego (1382 r.), w czasie burzliwych zabiegów o tron Polski w latach 1382–1384 między Zygmuntem Luksemburskim, Siemowitem IV a „panami krakowskimi” poglądy Piotra Kmity znacząco się zmieniały, ewoluowały. Początkowo Kmita był zwolennikiem przekazania władzy w Polsce Zygmunutowi Luksemburskiemu i być może nawet złożył mu przysięgę wierności. W drugim okresie sporów o tron stanął po stronie polityków dążących do sukcesji córek króla Ludwika Andegaweńskiego, a w końcu opowiedział się po stronie „panów krakowskich” dążących do zawarcia unii Polski z Litwą. Dzięki temu, że przeszedł na stronę orientacji prounijnej, został w 1385 r. mianowany kasztelanem

lubelskim [Rostworowski 1967–1968, s. 95]. Z kolei po formalnym zawarciu unii polsko-litewskiej i koronacji Władysława Jagiełły na króla Polski, (1386 r.) Piotr Kmita stał się członkiem współrządzącej grupy „panów małopolskich”, a jednocześnie jednym z przewodników i towarzyszy podróży króla po Małopolsce i Rusi, gdy nowy władca poznawał swoje państwo. Jesienią 1388 roku gościł nawet króla i licznie przybyłych dostojników w swoich lubelskich posiadłościach.

Ryc. 3. Fragment ornatu Piotra Kmity: Tarczan trzymający herb Śreniawa, fot. Zakład fotograficzny „Ignacy Krieger”, 4 ćw. XIX w., Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie

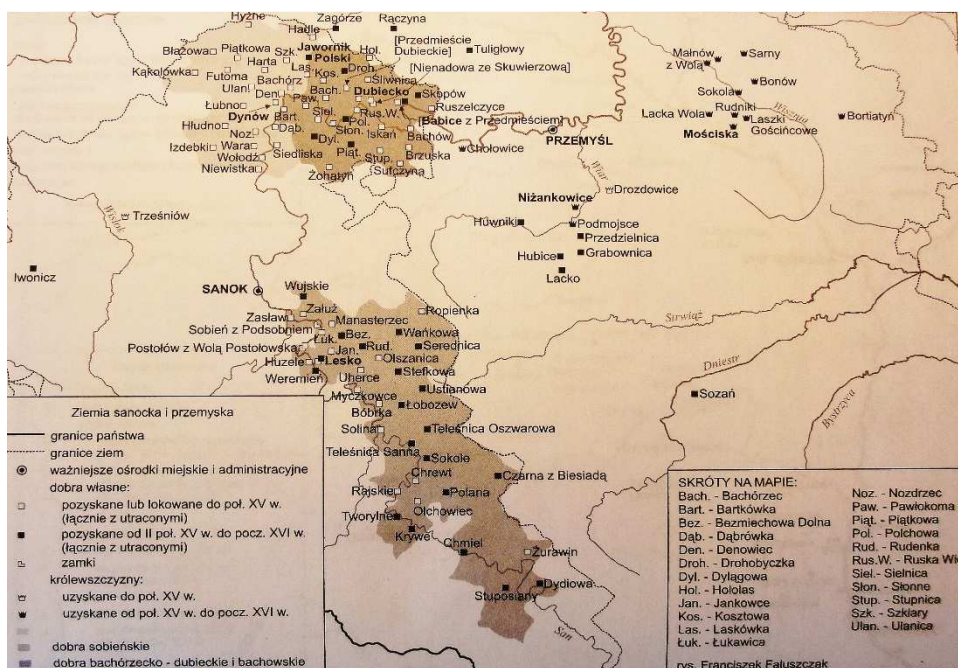
Źródło: <https://www.radiokrakow.pl/audycje/wielka-sztuka-malopolski/arcydzielo-sztuki-hafciarskiej-ze-skarbca-katedry-na-wawelu/> (dostęp: 20.03.2020)

Wierna służba Kmity wobec monarchy, jego gościnność i towarzyszenie królowi w podróżach po Małopolsce i Rusi przyniosły mu jesienią 1389 r. kolejne wymierne korzyści. Podczas polowań w Dobrostanach k. Lwowa Jagiełło nadał Kmicie na własność osady w ziemi sanockiej: Dubiecko, Iskań, Stupnicę i Ruszelczyce [Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. 6, nr 1559; Fastnacht 1991, s. 165; Fastnacht 2002, s. 84–85, 157; Trawka 2005, s. 69–72]. Po nadaniu przez króla kilku wiosek, Kmita nie zaprzestał swej działalności dyplomatycznej wokół monarchy – wręcz przeciwnie – w dalszym ciągu często przebywał w obecności króla, towarzysząc mu w podróżach i to już nie tylko po Rusi i Małopolsce, ale i w innych rejonach kraju. Z czasem, uzyskawszy jeszcze większe zaufanie władcy, wszedł do rady królewskiej. Nie zaniedbywał również relacji z królową

Jadwigą, towarzysząc jej kilkakrotnie w wyjazdach z Krakowa do Wieliczki czy Niepołomic.

W połowie 1391 roku Piotr Kmita po raz kolejny znalazł się w świetle Jagiełły podczas jego objazdu ziem ruskich. Wykorzystując ten fakt, na początku lipca tegoż roku w Bachórze wystawił przywilej na lokację wsi Wary w ziemi sanockiej [Rostworowski 1967–1968, s. 95; Fastnacht 2002, s. 216–217]. Nie wiadomo jednak, czy Kmita otrzymał te ziemie (nazwane później dobrami bachórskimi) właśnie w 1391 r., czy już wcześniej stał się ich właścicielem, a jedynie wykorzystał swój pobyt na ich terenie, by nimi zadysponować (ryc. 4.).

Ryc. 4. Mapa posiadłości Kmitów od poł. XIV do XVI w.

Źródło: R. Trawka, *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce, Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Kraków 2005, s. 484 (dostęp: 20.03.2020)*

Być może na przełomie XIV i XV w. Piotr Kmita wszedł w posiadanie dóbr zarszyńskich, a na początku XV w. (prawdopodobnie w 1401 r.) stał się również właścicielem dóbr sobieńskich (obydwie posiadłości w ziemi sanockiej), które także otrzymał z nadania królewskiego. Chcąc jeszcze powiększyć swe dobra w ziemi sanockiej, w tym samym czasie wykupił za trzysta grzywien niedaleki Postołów [Fastnacht 1962, s. 71; Kaczmarek 2009, s. 11; Fastnacht 2002, s. 62]. Przez kolejne lata swego życia Kmita nadal towarzyszył królowi w jego wyprawach po kraju, stając się stopniowo osobą wpływową na politykę monarchy.

W dniu 25 czerwca 1394 roku złożył w Krakowie pisemne ślubowanie dochowania wierności królowi, co oczywiście nie pozostało bez odpowiedniej nagrody ze strony monarchy – w tym samym roku Kmita został mianowany starostą sanockim [Kaczmarek 2009, s. 11–12; Trawka 2005, s. 79].

W 1396 roku Piotr Kmita brał udział w zbrojnej wyprawie zwolenników Jagiełły na jego oponenta Władysława Opolczyka, zakończonej podpisanym 6 sierpnia tegoż roku pokojem z bratankami księcia Władysława (Bolesławem IV, Bernardem i Janem Kropidło), w którym Opolczyk zobowiązywał się do powstrzymania się od walki z królem i Koroną [Dąbrowski 1933, s. 558–560]. W 1398 roku decyzją króla Władysława Jagiełły Kmita został przeniesiony ze starostwa sanockiego na sieradzkie, któremu przewodził do 1403 r.

Po śmierci królowej Jadwigi, która nastąpiła 17 lipca 1399 r., brał udział w rozmowach prowadzonych w Bieczu, a dotyczących ewentualnego małżeństwa Jagiełły z Anną, córką Wilhelma hrabiego Cylji (wnuczką króla Kazimierza Wielkiego), a także w rozmowach dotyczących dalszego funkcjonowania unii z Litwą, odbytych w Radomiu w 1401 r. W tym samym roku Kmita w dowód swego zaangażowania i zasług dyplomatycznych został mianowany kasztelanem sandomierskim [Trawka 2005, s. 83–86; Rostworowski 1967–1968, s. 95; Kaczmarek 2009, s. 12]. Jako znacząca już wówczas „persona” brał udział w corocznych podróżach króla po kraju, dbając przy tym niezmiernie o swoją karierę polityczną. Wierna służba królowi i wytrwałe zabiegi dyplomatyczne znów zostały nagrodzone – na początku 1406 r. Kmita został mianowany wojewodą krakowskim, obejmując urząd po zmarłym Janie z Tęczyna [Nowak, 2017, s. 232, 241; Rostworowski 1967–1968, s. 95]. Jako wojewoda krakowski musiał jednak odtąd więcej czasu spędzać w Krakowie.

W kolejnych latach Kmita, pomimo rozlicznych obowiązków wypływających z zajmowanych przez niego urzędów, w dalszym ciągu brał czynny udział w działaniach podejmowanych przez króla na rzecz dobra Korony. Uczestniczył w zjeździe w Łęczycy w lipcu 1408 r., na którym debatowano m.in. o sytuacji politycznej związanej z rozwiązaniem konfliktu z Zakonem Krzyżackim, w czasie którego przypuszczalnie opowiedział się po stronie króla, który był zwolennikiem zbrojnego rozwiązania tego sporu [Trawka 2005, s. 92]. Gdy 6 sierpnia 1409 roku Zakon Krzyżacki wypowiedział Rzeczypospolitej wojnę, Piotr Kmita stał się jednym z najbliższych doradców króla Władysława Jagiełły, debatującego w Nowym Korczynie z „panami” nad dalszą strategią działania. Po ogłoszeniu przez króla na początek września 1409 r. pospolitego ruszenia Małopolan do Wolborza, wśród jego uczestników znalazł się także Piotr Kmita. Otrzymał również w tym czasie mianowanie na kasztelanię krakowską. Niestety zaangażowanie Piotra Kmity w sprawy narodowe, a przede wszystkim jego zatroskanie o rozwój dóbr rodowych i robienie kariery politycznej, zostało przerwane niespodziewaną śmiercią, która nastąpiła prawdopodobnie 21 listopada 1409 r. [Rostworowski 1967–1968, s. 95]. W tym momencie okazało się więc, że uzyskanie przez Kmitę w 1409 r. kasztelanii

krakowskiej było ukoronowaniem jego bogatej kariery politycznej, rozpoczętej jeszcze w 1376 r. otrzymaniem posady starosty łęczyckiego.

Piotr Kmita pozostawił po sobie żonę Hannę, dwóch synów – Piotra zwanego Lunakiem, Mikołaja oraz dwie córki – Piechnę i Elżbietę [Trawka 2005, s. 102, 146]. Przed swoją śmiercią zdążył w 1407 r. dokonać pierwszego podziału dóbr na Pogórze Dynowskim. Zachodnia część kompleksu z siedzibą w Bachórze (później Dynowie) przypadła w udziale starszemu synowi Piotrowi z Sobienia zwanemu Lunakiem, a wschodnia z siedzibą w Dubiecku Mikołajowi z Wiśnicza [Klebowicz 2013, s. 170].

Wspomniany Piotr Kmita odegrał również znaczną rolę w rozwoju sieci parafialnej na terenie dynowszczyzny, a tym samym w umożliwieniu prowadzenia życia sakramentalnego ludności rzymskokatolickiej żyjącej na obszarze jego posiadłości. W 1389 roku ufundował bowiem łacińskie parafie w Dubiecku i Stupnicy, a być może w tym samym okresie także parafie w Dynowie i Harcie [Rocznik 1997, s. 67, 72, 99, 100]. Jeżeli już nie on sam był fundatorem dwóch ostatnich parafii, to na pewno w pierwszych dziesięcioleciach XV w. ufundowali je jego synowie Piotr Lunak i Mikołaj z Wiśnicza [Klebowicz 2013, s. 178–179].

Ufundowana przez Piotra Kmitę w 1389 r., a erygowana przez bp. Eryka z Winsen parafia w Dubiecku, początkowo znajdowała się na prawym brzegu Sanu. W pierwszych latach istnienia funkcjonowała przy drewnianej świątyni pw. św. św. Mikołaja, Marcina i Stanisława. Jednak już po kilkunastu latach (prawdopodobnie w 1407 r.) dubiecka parafia została przeniesiona na lewy brzeg rzeki, gdzie powstało nowe Dubiecko (miasto). W tym samym czasie została tam również wzniesiona nowa świątynia. Niebawem przy dubieckiej parafii zbudowano szpital z osobną kaplicą pw. Ducha Świętego, a w XVI w. powstała dodatkowo prywatna kaplica w dworze szlacheckim [AAP, sygn. 159, *Jura praecipua et principaliora*, pag. 1683, 1730; *Schematismus* 1867, s. 82–83; *Rocznik* 1997, s. 72; Budzyński 1987, s. 38]. W związku z prężnym rozwojem Dubiecka i okolicy oraz zwiększającą się liczbą wiernych w 1479 r. dubiecka parafia została podniesiona do rangi prepozytury. Odtąd wierni parafii obejmującej wówczas 13 miejscowości (Dubiecko, Przedmieście, Nienadowa, Poręby, Śliwnica, Drohobyeczka, Huta Drohobyeczka, Ruska Wieś, Posada, Słonne, Połchowa, Podbukowina i Czerwonka) byli obsługiwani przez prepozyta (proboszcza) i trzech mansjonarzy (wikariuszy). Należy również wspomnieć, że w połowie XVI w. kolator dubieckiej parafii Stanisław Mateusz Stadnicki przeszedł na luteranizm (później na kalwinizm), pozbawił parafię uposażenia, a kościół przekazał na zbór protestancki. Z kolei w 1588 roku Andrzej Stadnicki przywrócił dobra i świątynię Kościołowi rzymskokatolickiemu [*Schematismus* 1867, s. 83; *Rocznik* 1997, s. 72; Klebowicz 2013, s. 179–180, 463].

Drugą z utworzonych przez Piotra Kmitę pod koniec XIV w. parafią była ta z siedzibą w Stupnicy (obecnie część Bachowa nad Sanem, tzw. Łazy Bachowskie). Została również prawdopodobnie tak jak parafia dubiecka erygowana przez bp. Eryka z Winsen lub jego następcę na biskupstwie przemyskim Macieja Janinę.

Do parafii należały wówczas przypuszczalnie: Stupnica, Brzuska, Sufczyzna, Iskań, Piątkowa, Ruszelczyce, Skopów, Posada (dawna wieś Babice) [Klebowicz 2013, s. 325–329]. Jednak po lokacji w 1441 r. miasteczka Babice z lewej strony Sanu i ufundowaniu tam w 1507 r. przez Stanisława Kmitę parafii, bp Maciej Drzewicki w 1508 r., erygując babicką parafię, włączył do niej dotychczasową parafię w Stupnicy wraz z jej uposażeniem i należącymi do niej wioskami.

Pozostawiony przez łacinników w Stupnicy za Sanem kościół został z czasem przejęty przez wyznawców prawosławia, jednak w czasie najazdu Tatarów w 1524 r. został spalony, a po latach na jego miejscu została wzniesiona nowa cerkiew, o czym wspominały sprawozdania z wizytacji bp. Wacława Sierakowskiego w XVIII w. [AAP, sygn. 143, Liber privilegiorum, pag. 111–112; Schematismus 1867, s. 30; Rocznik 1997, s. 67; Fastnacht 2002, s. 158].

Z kolei dynowska parafia nie posiada pewnej metryki fundacyjnej pochodzącej z czasów Piotra Kmity. Pierwsza wzmianka o parafii pochodzi bowiem dopiero z 1448 r., kiedy na dokumencie dotyczącym uposażenia kościoła w Rzeszowie pojawiło się nazwisko księdza z Dynowa, niejakiego Strzeszka [Fastnacht 1991, s. 116; Nabywaniec 2016, s. 33–34]. Trudno jednak wyobrazić sobie, by duża część posiadłości Kmitów na Pogórzu Dynowskim przez pół wieku, od czasu nadania ich Piotrowi Kmicie przez króla Władysława Jagiełłę, nie posiadała łacińskiej parafii, podczas gdy część wschodnia dóbr, późniejsze tzw. dobra dubieckie, posiadała aż dwie parafie rzymskokatolickie [Klebowicz 2013, s. 171]. W 1462 roku bowiem Małgorzata Kmitówna (wnuczka Piotra Kmity, a córka Piotra Kmity Lunaka) doposażyła istniejącą już dynowską parafię, co podniosło ją do poziomu prepozytury z czterema wikariuszami [Rocznik 1997, s. 99].

Początkowo obszar dynowskiej parafii musiał obejmować większość zachodniej części dóbr bachórskich znajdujących się wokół ich ekonomicznego centrum – Bachorza (Bachórz, Bartkówka, Chodorówka, Dąbrówka, Denowiec, Dynów, Dylągowa, Hłudno, Laskowa Wola, Łubno, Nozdrzec, Siedliska, Ulanica, Wesoła, Wara, Wołodź). Pierwsza, drewniana, dynowska świątynia parafialna za patronkę miała Najświętszą Pannę Marię (być może była pw. Narodzenia NMP) i w XVI w. miała ulec spaleni [Fastnacht 1991, s. 116; Jaśkiewicz 1957, s. 48; Rocznik 1997, s. 99].

Nie ma natomiast żadnej pewności, że Piotr Kmita ufundował również parafię w Harcie, choć tak twierdzą na podstawie dostępnych im źródeł autorzy „Rocznika Archidiecezji Przemyskiej” z 1997 r. ks. dr – obecnie abp – Adam Szal i ks. dr Henryk Borc [Rocznik 1997, s. 100].

3. Kolejne pokolenia Kmitów

Spadkobiercy fortuny i pozycji społeczno-politycznej Piotra Kmity, jego synowie Piotr, zwany Lunakiem i Mikołaj, nie okazali się godnymi kontynuatorami świetlanej passy politycznej Kmitów. Pierwszy z nich został „zaledwie” (porów-

nując z dziadem Janem i ojcem Piotrem Kmitą) podczaszym sandomierskim, a drugi kasztelanem przemyskim [Trawka 2005, s. 109].

Piotr Kmita (Lunak) urodził się w latach osiemdziesiątych XIV w. Po śmierci ojca (1409 r.) w latach 1410–1411 przebywał kilkakrotnie w obecności króla Władysława Jagiełły, m.in. udzielając mu gwarancji kredytowej w kwocie 188 grzywien zainstalowanej na posiadłości rodowej w Damianicach [Trawka 2005, s. 109]. Mając niespełna 30 lat, został w 1412 r. mianowany podczaszym sandomierskim [AGZ, t. 11, 1886, s. 189–190]. Pomimo szybkiego początkowo awansu politycznego nie odegrał jednak później większej roli w elicie władzy zarówno centralnej, jak i lokalnej. Posiadając protekcję po zmarłym ojcu, nie potrafił jej odpowiednio wykorzystać, a może i nie chciał, zamierzając prowadzić życie spokojniejsze, bardziej stabilne od swego ojca.

Po ojcu został dziedzicem m.in. dóbr w południowej części ziemi sanockiej – sobieńskich, w skład których wchodził zamek w Sobieniu, Lesko i okoliczne (być może powstałe również później) wsie: Zasław, Żałuz, Manasterzec, Łukawica, Huzele, Uherce, Olszanica, Myczkowce, Rajskie, Chrewt, Solina i Postołów [Trawka 2005, s. 120] oraz bachórskich, w skład których wchodziło miasto Dynów i okoliczne wioski: Bachórz, Chodorówka, Laskowa Wola, Denowiec, Błazowa, Harta, Szklary, Hadle, Hyżne, Kąkolówka, Futoma, Moszczenica, Ulanica, Łubno, Dąbrówka, Niewistka, Nozdrzec, Hłudno, Izbica, Izdebka, Wara, Wołodź i Lipa [Jaśkiewicz 1990, s. 40].

Początkowo centrum dóbr bachórskich Kmitów stanowił dwór usytuowany w Bachórze. Jednak w latach czterdziestych XV wieku to centrum ze względów praktycznych zostało przeniesione do Dynowa, gdzie krzyżowały się dwa ważne szlaki handlowe – z Węgier przez Przełęcz Łupkowską, Sanok, drogą nad Sanem do Dynowa i dalej do Przemyśla i Lwowa, drugi z Węgier przez Przełęcz Dukielską, Miejsce, Domaradz, Dynów, a stąd do Przemyśla i Lwowa lub Tyczyna i Rzeszowa czy przez Szklary, Hadle do Przeworska, a z Dubiecka przez Poręby, Pruchnik do Jarosławia.

Przed 1413 rokiem Piotr Kmita Lunak poślubił Małgorzatę, córkę Jana Rzeszowskiego herbu „Półkozic” i Małgorzaty z Branic herbu „Gryf”, a wnuczkę Jana Pakosławica. Dzięki temu małżeństwu uzyskał znaczne dobra, które żona wniosła w posagu, m.in. połowę Rzeszowa, Krasne, Strażów, Wilkowyję, połowę Świlczy oraz Wonarową Wolę [Trawka 2005, s. 126]. Małżonkowie większość swego życia spędzali na zamku w Sobieniu, posiadając w swych rozległych dobrach ofiarnych i uczciwych zarządców. W czasie swego życia Piotr Lunak troszczył się przede wszystkim o rozwój przejętych dóbr pod względem gospodarczym, wznosząc w nich nowe budynki, młyny zbożowe, organizując hodowlę bydła, świń, pszczoł, czy zakładając stawy rybne [Jaśkiewicz 1957, s. 38, 41–42]. Piotr Lunak zmarł prawdopodobnie 9 maja 1430 r., pozostawiając po sobie dwójkę dzieci – Jana zwanego Tępym i Małgorzatę [Zawitkowska 2011, s. 293].

Od strony działalności prokościelnej Piotr Kmita zwany Lunakiem miał wraz z żoną Małgorzatą Rzeszowską ufundować przed 1430 r. parafię w Błazowej, którą

erygował bp przemyski Janusz z Lubienia. Dla funkcjonowania parafii Kmitowie wzniesli drewniany kościół na planie krzyża pw. św. św. Marcina, Mikołaja i Anny i sowiec uposażyli przyszłego duszpasterza. Do nowo powstałej parafii przynależały wówczas: Błażowa, Kąkolówka oraz tereny dzisiejszej Białki i Lecki [AAP, sygn. 159, Jura praecipua, pag. 1550; Tamże, sygn. 143, Liber privilegiorum, pag. 132–133; Schematismus 1867, s. 147; Fastnacht 1991, s. 47]. Być może Piotr Lunak był również fundatorem parafii w Dynowie lub Harcie, choć na ten temat nie istnieją żadne źródła piśmiennicze.

Z kolei drugi syn Piotra Kmity – Mikołaj Kmita, podobnie jak brat Piotr Lunak przyszedł na świat w latach osiemdziesiątych XIV w. Był dwukrotnie żonaty – z pierwszego małżeństwa urodził mu się syn Mikołaj, późniejszy dziedzic Dubiecka, a z drugiego, z Małgorzatą, córką Mikołaja z Michałowa, wojewody sandomierskiego i starosty krakowskiego oraz Katarzyny Mężykównej, miał dwóch synów – Dobiesława, późniejszego wojewodę sandomierskiego i lubelskiego i Jana – późniejszego kasztelana przemyskiego i lwowskiego. Przyszli oni na świat na początku lat dwudziestych XV w. [Kiryk 1967–1968b, s. 87]. Druga żona Mikołaja – Małgorzata z Michałowa, wychodząc za mąż za Kmity, należała do dobrze uposażonych – otrzymała bowiem od ojca majątek w posiadłościach i gotówce wart ok. 950 grzywien [Trawka 2005, s. 141].

Mikołaj Kmita okazał się zdolniejszym i bardziej aktywnym uczestnikiem życia politycznego swego okresu od brata Piotra Lunaka. Mając odpowiednie predyspozycje i zaplecze materialne, wybrał życie rycerskie. Już w 1410 roku brał udział w wielkiej bitwie pod Grunwaldem (15 lipca), wystawiając tam prywatną chorągiew, która później stanęła także pod obleganym Malborkiem. Włączał się również czynnie w późniejsze konflikty z Krzyżakami, m.in. w 1419 r. wyruszył z wojskiem ku granicom Prus, brał udział w zjazdach Małopolan i elit województwa ruskiego, prawdopodobnie także w ślubie Władysława Jagiełły z Elżbietą Granowską w Sanoku w 1417 r. [Biskup, Labuda 1986, s. 372; Długossii 1997, s. 91–92, 133; Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. 6, nr 1821].

Podobnie jak brat Piotr, Mikołaj jako dziedzic klucza wiśnickiego i dóbr bachórzecko-dubieckich skoncentrował się na dalszym rozwoju swych własności szczególnie w ziemi sanockiej. W 1407 roku na jego prośbę król Władysław Jagiełło pozwolił na lokację Nowego Dubiecka znajdującego się po lewej stronie Sanu, a więc przeciwnej pierwotnego Dubiecka, które odtąd zaczęto nazywać Ruskie Dubiecko, a później Ruska Wieś (obecnie Wybrzeże). W 1418 roku nabył wraz z bratem Piotrem Lunakiem wieś Brzuskę k. Birczy, która z czasem weszła do zespołu posiadłości Mikołaja. Mniej więcej w tym samym czasie Mikołaj lokował także nową wioskę położoną na wschód od Dubiecka, nazwaną później Nienadową. W 1441 roku do własności ziemskiej Mikołaja należały następujące miejscowości Pogórza Dynowskiego: Dubiecko, Przedmieście, Bachórzec, Kosztowa, Laskówka, Bartkówka, Pawłokoma, Sielnica, Słonne, Śliwnica, Żohatyn, Iskań, Brzuska, Ruska Wieś, Nienadowa, Skuwierzowa Wola (górna Nienadowa), Hololas (Hucisko), Ruszelczyce, Babice, Stupnica i Bachów. Centrum ekonomiczne

własności Mikołaja stanowiły Dubiecko i Bachórzec, a pomocnicze – Iskań, Ruszelczyce i Stupnica [Trawka 2005, s. 132–133, 135–136].

Po kilku latach przerwy w działalności politycznej w 1432 r. Mikołaj Kmita znów pojawił się u boku króla Władysława we Lwowie, gdzie monarcha nadał przywileje Korony dla ziemi łuckiej [Trajdos 2014, s. 334]. W wyniku reform administracyjnych po ogłoszeniu przywilejów jedleńsko-krakowskich w 1433 r. Mikołaj został mianowany kasztelanem przemyskim, który to urząd pełnił przypuszczalnie do swej śmierci w 1448 r. Trzeba zaznaczyć, że urząd ten jednak nie należał do znaczniejszych w Rzeczypospolitej. Wiosną 1434 roku Mikołaj brał udział w zjeździe szlachty w Nowym Korczyniu, w czasie którego doszło do zatargu biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego z królem Władysławem Jagiełłą, w wyniku którego m.in. Mikołaj Kmita znalazł się w więzieniu jako jawny zwolennik hierarchy kościelnego [Trawka 2005, s. 113–114].

Po śmierci króla Władysława (1 czerwca 1434 r.) Kmita blisko współpracował z osobami z otoczenia czwartej żony Jagiełły (królowej Zofii) – Janem z Pilicy i Piotrem z Kurowa, dlatego 31 grudnia 1435 r. brał czynny udział w zawarciu pokoju brzeskiego z Krzyżakami i złożył pod nim swój podpis jako jeden z licznych (187) sygnatariuszy tego aktu [Szweda 2017, s. 71–72; Biskup, Labuda 1986, s. 376–378, 394–395]. W kolejnych latach Mikołaj Kmita stopniowo wycofywał się z działalności politycznej, co mogło być spowodowane zarówno rozwojem sytuacji w kraju, większą troską o dobra rodowe, jak i pogarszającym się stanem zdrowia Kmity. Mikołaj Kmita zmarł prawdopodobnie po 15 czerwca 1452 r. (choć podawana jest również druga data jego śmierci – przed 19 marca 1448 r.) [Trawka 2005, s. 138–140, 144–145].

Przybliżając sylwetkę Mikołaja Kmity, należy wspomnieć, że to on prawdopodobnie wraz z ojcem Piotrem Kmitą wznosił nowy kościół w miasteczku Dubiecko po jego lokacji na lewym brzegu Sanu w 1407 r., a później przez kilkadziesiąt lat był jego kolatorem troszczącym się o utrzymanie parafii i duszpasterza. Za jego władarstwa powstał również w Dubiecku szpital parafialny, a przy nim kaplica pw. Ducha Świętego [Rocznik 1997, s. 72, Budzyński 1987, s. 38].

W tym miejscu należy przypomnieć, że Piotr Kmita pozostawił po sobie także dwie córki: Piechnę i Elżbietę. Piechna Kmitówna wyszła za mąż za Krystyna z Koziegłów herbu „Lis”, z którym miała później pięcioro dzieci: Katarzynę, Jana, Krystyna, Dorotę i Annę. Z kolei druga córka, Elżbieta Kmitówna, poślubiła Spytka z Jeżowa herbu „Strzeмиę”. Z tego małżeństwa przyszło na świat dwóch synów: Stanisław i Jan [Trawka 2005, s. 372].

Jak już wspomniano wcześniej, Piotr Kmita zwany Lunakiem miał z Małgorzatą, córką Jana Rzeszowskiego, dwójkę dzieci: syna Jana i córkę Małgorzatę [Trawka 2005, s. 117].

Syn Piotra Lunaka – Jan zwany Tępy nie odznaczał się szczególnymi ambicjami, a być może i zdolnościami, by znaczyć coś więcej na arenie politycznej. Przypuszczalnie nie zabiegał o żadne urzędy w służbie państwowej czy dworskiej. Był prawdopodobnie rycerzem, choć zajmował się głównie własnymi sprawami

majątkowymi. Chcąc rozwijać dobra odziedziczone po ojcu, brał często pożyczki pod zastaw swoich posiadłości. Około 1430 roku poślubił Barbarę Wątróbczanę, córkę Klemensa ze Strzelec, która wniosła w posagu 300 grzywien. Małżeństwo to trwało jednak bardzo krótko, gdyż już w 1434 r. Barbara owdowiała, a sporą część majątku po zmarłym mężu odziedziczyły ich małoletnie dzieci [Trawka 2005, s. 128–129]. Barbara zatrzymała dla siebie m.in. wsie Błażową, Bachórz i Dębowiec (dobra odziedziczone przez męża po zmarłej matce Małgorzacie Rzeszowskiej) oraz dochody z młynów w niektórych wioskach dóbr dynowskich. Pozostałe dobra w ziemi dynowskiej, zamek Sobień i okoliczne wioski przejął pod zarząd stryj Jana – Mikołaj Kmita z Wiśnicza, który miał się zająć wychowaniem małych jeszcze dzieci po zmarłym bratanku. Jego zadaniem było systematyczne wypłacanie pewnych sum pieniędzy z dochodów z zajmowanych dóbr na ich utrzymanie, a później i kształcenie [Starodawne Prawa 1870, t. 2, s. 397–399].

Układ rodzinny zawarty po śmierci Jana Tępego nie przetrwał długo, gdyż w niespełna dwa lata po śmierci ojca (przed 1436 r.) zmarły także dzieci Barbary i Jana, a przeznaczone im dobra przeszły prawnie na własność siostry Jana Tępego – Małgorzaty. Wówczas stryj Jana i Małgorzaty – Mikołaj Kmita (starszy) – najechał na dobra, które w posagu otrzymała Małgorzata, na dobra przez nią odziedziczone po bracie i zmarłym mężu Janie Golianie i zajął je siłą, a ta, nie widząc innej możliwości, skierowała sprawę do sądu. Po kilku latach zatargów i rozpraw sądowych strony zawarły w 1441 r. ugodę, na mocy której Mikołaj Kmita (starszy) zatrzymał Wiśnicz i dobra sobieńskie, a Małgorzata dobra bachórsko-dynowskie [Fastnacht 1991, s. 173–174; Rogula 2013, s. 22–23].

Małgorzata Kmitówna wychodziła dwukrotnie za mąż. Jej pierwszym mężem był Jan Golian (Goły) z Goliszewa, podcasy poznański, syn Iwana kasztelana śremskiego i starosty ruskiego. Z małżeństwa tego Małgorzata miała przypuszczalnie czwórkę dzieci: Annę, Małgorzatę, Stanisława i Jana. W 1437 roku po śmierci pierwszego męża Jana Goliana Małgorzata wyszła powtórnie za mąż w 1441 r. za Przedpełka Mościca z Wielkiego Koźmina herbu „Łodzia”, z którym miała jeszcze syna Mościca, późniejszego właściciela Strażowa i Krasnego. Jednak znów po kilku latach małżeństwa (prawdopodobnie w 1448 r.) Małgorzata ponownie owdowiała. Sama Małgorzata przeżyła jeszcze kilkanaście lat od śmierci drugiego męża jako wdowa i zmarła przed 1467 r. (zapewne w 1464 r.) [Trawka 2005, s. 372–373].

Po śmierci Małgorzaty dobra dynowskie przeszły w ręce jej syna z pierwszego małżeństwa Stanisława Goliana (Denowskiego), zwanego Strzałkowskim. Stanisław Denowski w 1458 r. zawarł związek małżeński z Małgorzatą Odrowążką ze Sprowy, wojewodzianką ruską. Z kolei po jego śmierci w 1475 r. dobra te odziedziczył jego syn – Jan Stanisław Denowski, podkomorzy sanocki, ożeniony z Jadwigą, córką wojewody kaliskiego Jana Zaręby. Jan Stanisław Denowski zmarł bezpotomnie w 1493 r. [Fastnacht 1991, s. 174; Jaśkiewicz 1990, s. 40–41; Rogula 2013, s. 23].

W czasie swego zarządu dobrami bachórsko-dynowskimi Małgorzata, już jako wdowa po Mościku, w 1462 r. doposażyła dynowską parafię o wieś Ulanicę wraz z sołectwem i świadczenia materialne z Bachorza, Przedmieścia i dworu dynowskiego. Dzięki temu hojnemu uposażeniu dynowska parafia stała się prepozyturą z czterem wikariuszami. Małgorzata wybudowała również w Dynowie nową świątynię parafialną, której prezbiterium wzniesiono jako murowane, a nawy jako drewniane. Nowy kościół parafialny został poświęcony pw. św. Wawrzyńca. W tym czasie dynowska parafia obejmowała swym zasięgiem Dynów, Przedmieście, Ulanicę i Bartkówkę [Fastnacht 1991, s. 116; Nabywaniec 2013, s. 34; Rocznik 1997, s. 99, Klebowicz 2013, s. 173–174]. Małgorzata Mościcowa wraz z synem Stanisławem Golianem, zwanym Denowskim, uposażyła także nowe parafie w Nozdrzcu, Wesolej i Futomie, a doposażyła istniejącą już w Harcie.

Nie jest znana dokładna data powstania parafii w Nozdrzcu. Prawdopodobnie miało to miejsce w połowie XV w. z fundacji Małgorzaty Mościcowej. Pierwsza pisana wzmianka o istnieniu parafii pochodzi z 1461 r. Pierwotny, drewniany kościół został konsekrowany dopiero przez bp. przemyskiego Macieja Pstrokońskiego na początku XVII w. pw. św. Stanisława Biskupa. Do parafii należały wioski: Nozdrzec, Wara, Obarzym, Niewistka i Siedliska [Rocznik 1997, s. 103; Fastnacht 1998, s. 174; Klebowicz 2013, s. 175–176].

Z fundacji Małgorzaty pochodziła również parafia w Wesolej. Została uposażona przez Mościcową i erygowana przez bp. przemyskiego Mikołaja Błażejowskiego w 1462 r. W centrum wioski został wzniesiony pierwszy, drewniany kościół pw. św. św. Katarzyny i Barbary. Obszar parafii obejmował wioski: Wesola, Nowa Wieś (późniejsza Barycz), Nowa Wara, Hłudno i Izdebki [Schematismus 1867, s. 88; Rocznik 1997, s. 108; Bator 2009, s. 27–28; Fastnacht 2002, s. 222; Klebowicz 2013, s. 176–177].

Kolejną parafią ufundowaną przez Małgorzatę z Kmitów była parafia w Futomie. W 1451 roku Małgorzata uposażyła parafię i wybudowała pierwszy, drewniany kościół pw. św. Leonarda Wyznawcy. Do parafii oprócz Futomy należała sąsiednia Piątkowa [Schematismus 1867, s. 85–86; Rocznik 1997, s. 46; Klebowicz 2013, s. 174].

Z kolei parafia w Harcie została uposażona albo jeszcze przez Piotra Kmitę pod koniec XIV w., a doposażona przez Małgorzatę z Kmitów i jej syna – Stanisława Denowskiego, albo dopiero uposażona przez nich oboje w 1460 r. i wówczas erygowana. W tym samym roku został wzniesiony w Harcie pierwszy kościół pw. św. Mikołaja. Była to drewniana, mała świątynia kryta gontem. Okręg parafialny obejmował Hartę, Szklary, Lipnik i Bachórz [Schematismus 1867, s. 148; Rocznik 1997, s. 100; Fastnacht 1991, s. 147; Klebowicz 2013, s. 175].

Wspomniany wcześniej Mikołaj Kmita (starszy – brat Piotra Lunaka) miał trzech synów: Mikołaja (z pierwszą żoną), późniejszego dziedzica Dubiecka, Dobiesława, późniejszego wojewodę sandomierskiego i lubelskiego, i Jana, późniejszego kasztelana przemyskiego i lwowskiego (z Małgorzatą z Michałowa) [Kiryk 1967–1968b, s. 87].

Rozporządzając swymi dobrami, Mikołaj Kmita (starszy) przekazał swemu synowi Mikołajowi (młodszemu) Dubiecko, Ruską Wieś i Ruszelczyce. Związane to było czasowo przypuszczalnie z małżeństwem, które Mikołaj (młodszy) zawarł z Małgorzatą Białuszką, córką Michała Mużyły herbu „Abdank” z Buczacza, kasztelana kamienieckiego, a później wojewody podolskiego [Trawka 2005, s. 138, 373]. Z małżeństwa tego przyszło na świat trzech synów: Stanisław, Mikołaj i Jan. Już w tym miejscu należy nadmienić, że synowie Mikołaja (młodszego), podobnie jak on, nie brali aktywnego udziału w życiu politycznym nawet na arenie lokalnej województwa ruskiego, a zajmowali się jedynie dobrami rodzinnymi. Mikołaj Kmita (młodszy) zmarł 3 marca 1441 r. [AGZ, t. 11, 1886, s. 178; Trawka 2005, s. 373].

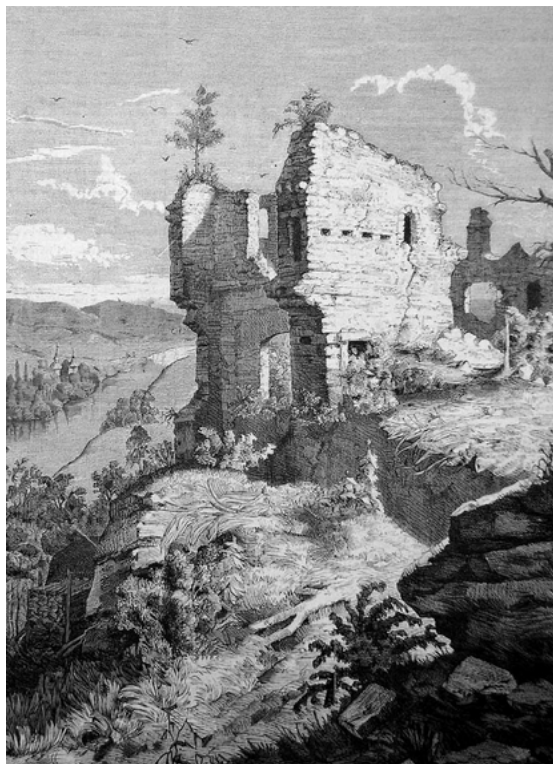
Pierwszy z synów Mikołaja (młodszego) Stanisław Kmita w 1464 r. ożenił się z Małgorzatą, córką Leonarda z Pobiedny (herbu „Gryf”), z którą miał córkę Barbarę. W testamencie po swym ojcu Stanisław otrzymał połowę Dubiecka, Przedmieścia, Śliwnicy, Nienadowej, Suwierzowej i Hololasu, Piątkową k. Dubiecka, Żohatyn, Słonne. Z kolei jego małżonka wniosła do małżeństwa nader skromny posag w postaci 100 grzywien. Stanisław Kmita zmarł przed 12 stycznia 1473 r. Jego córka Barbara wychodziła dwukrotnie za mąż: w 1481 r. za Stanisława Dereszniaka z Rokietnicy, podkomorzego przemyskiego, a po jego śmierci w 1508 r. za Piotra Kole z Alejowa.

Średni syn Mikołaja (młodszego) – Mikołaj zmarł w młodym wieku ok. 1458 r., nie założywszy rodziny. Dobra klucza dubieckiego, które przypuszczalnie miały należeć po ojcu do zmarłego przedwcześnie Mikołaja (Ruszelczyce, Ruska Wieś, Iskań), zostały sprzedane. W 1463 roku Iskań i Ruską Wieś odkupił za 700 grzywien starszy brat Mikołaja, Stanisław Kmita.

Najmłodszy syn Mikołaja (młodszego) – Jan był ożeniony z Katarzyną Herburtówną, córką chorążego przemyskiego Herburt. W spadku otrzymał po swym ojcu połowę Dubiecka, Przedmieścia, Nienadowej, Śliwnicy i Drohobyczki. Z kolei Katarzyna Herburtówna wniosła w posagu 200 grzywien. Jan Kmita również zmarł przedwcześnie w 1464 r. [Trawka 2005, s. 138, 140, 374]. Po jego śmierci Katarzyna już w 1465 r. wyszła powtórnie za mąż za Andrzeja Fredrę [Łaszczyńska 1948, s. 334].

Synowie Mikołaja (młodszego) nie pozostawili po sobie męskiego potomka, dlatego dobra, które wcześniej były nazywane dubieckimi, przeszły w ręce Barbary, córki Stanisława Kmity, która z czasem odstąpiła je Kmitom z Wiśnicza i Sobienia.

Znacznie mocniej w życiu publicznym swoją obecność zaznaczyli synowie Mikołaja Kmity (starszego) z drugiego małżeństwa z Małgorzatą z Michałowa – Jan zwany Nosek (ur. ok. 1419 r.) i Dobiesław (ur. ok. 1421 r.). Od młodości lat brali czynny udział w decydowaniu o sprawach majątkowych rodziny. Byli również zainteresowani pomnażaniem dóbr tzw. sobieńskich, czego dowodem mogą być toczone przez nich latami sprawy sądowe o te dobra po zmarłym dziadku Piotrze Kmicie [Kiryk 1967–1968c, s. 91; Trawka 2005, s. 142–143] (ryc. 5.).

Ryc. 5. Ruiny zamku w Sobieniu

Źródło: <https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/sobien-zamek/> (dostęp: 20.03.2020)

Już w połowie lat trzydziestych XV w., dzięki protekcji ojca, Jan i Dobiesław mieli się znaleźć na dworze królewskim, gdzie wspólnie z synami innych ówczesnych znaczących rodów zdobywali edukację dworską i rycerską dla budowania swej przyszłej kariery politycznej. Jako pierwszy swych politycznych sił spróbował Jan. Po podpisaniu w 1439 roku konfederacji brał udział w obozie Spytka z Melsztyna pod Grotnikami, której celem było odsunięcie od wpływów politycznych bp. Zbigniewa Oleśnickiego, co jednak zakończyło się niepowodzeniem konfederatów [Kiryk 1967–1968c, s. 91; Trawka 2005, s. 153].

Już w 1441 roku Mikołaj Kmita (starszy) miał przekazać (być może ze względu na zły stan zdrowia) władanie nad dobrami sobieńskimi swojemu dwudziestokilkuletniemu synowi Janowi, zwanemu Noskiem, któremu pomimo młodego wieku i roszczeń o ich część ze strony Kmitów dubieckich, udało się je utrzymać w całości. Przed 1445 rokiem Jan Kmita (Nosek) poślubił Martę, córkę Klemensa Wątróbki, a siostrę Barbary, żony Jana Kmity zwanego Tępy. Z tego mał-

żeństwa przyszło na świat przypuszczalnie pięciu synów: Jan, Piotr, Mikołaj, Stanisław i Andrzej oraz dwie córki: Barbara i Elżbieta [Kiryk 1967–1968c, s. 91; Trawka 2005, s. 143–144, 157–158].

W okresie bezkrólewia w latach 1444–1447 Jan i Dobiesław Kmitowie popierali zamiar obsadzenia tronu polskiego królewiczem Kazimierzem – drugim synem Jagiełły. Dlatego po koronacji Jagiellończyka (1447 r.) Jan znalazł się natychmiast w jego otoczeniu i 9 lipca 1448 r. objął urząd kasztelana przemyskiego, towarzysząc niebawem objazdowi króla po ziemiach ruskich. Z kolei w 1449 roku w dowód uznania otrzymał od Kazimierza Jagiellończyka nominację na kasztelanię lwowską. Po wykupieniu w 1448 roku od kuzynki Barbary, córki Stanisława Kmity z Dubiecka, części dóbr dubieckich w postaci Babic, Bachowa, Stupnicy, Brzuski, Sufczyny i Skopowa stał się ich prawnym właścicielem. Po kilku latach pełnienia funkcji kasztelańskich i pomnażania majątku, pod koniec 1458 r. dokonał jeszcze formalnego podziału dóbr rodowych z bratem Dobiesławem i na przełomie 1459/1460 r. zmarł, pozostawiając swój dobytek dzieciom, a jego część także żonie Marcie [Kiryk 1967–1968c, s. 91; Trawka 2005, s. 143–144, 167–168, 320].

Z kolei Dobiesław, którego główną rezydencją był zamek w Wiśniczu, początkowo był mniej zainteresowany rodzinnymi sprawami majątkowymi, a bardziej robieniem kariery politycznej. Od młodszych lat budował ją, przebywając na dworze królewskim (1439–1443). Jako dworzanin króla Władysława Jagiellończyka (Warneńczyka) brał udział w 1440 r. w wyprawie monarchy po władzę na Węgrzech i przebywał przez jakiś czas w Budzie, zyskując w ten sposób wymierną przychylność króla. Przypuszczalnie nie brał udziału w bitwie pod Warną (10 listopada 1444 r.), gdyż ślady jego pobytu z tego czasu znajdują się na Rusi (Sanok).

Za panowania kolejnego monarchy – Kazimierza Jagiellończyka – Dobiesław został w 1458 r. mianowany kasztelanem bieckim, a niecałe dwa lata później wojnickim [Kiryk 1967–1968b, s. 87; Trawka 2005, s. 143, 170–171, 310–311]. Przez swe oddanie sprawom królewskim stał się jednym z najbliższych współpracowników króla i pomocnikiem w walce o centralizację władzy. Brał udział w sejmach, w wojnie pruskiej 1458 r. i wielokrotnie w podróżach monarchy po kraju. Nieraz gościł również władcę w swoich posiadłościach. Jak już wspomniano, w wyniku prawnego podziału z bratem Janem (Noskiem) z 1458 r. stał się właścicielem dóbr na Pogórze Dynowskim: Bachórca, Wolicy (Woli Kosztowej), Kosztowej Łaskówki, Bartkówki, Dylągowej, Pawłokomy, Sielnicy i połowy Jawornika (Polskiego). W 1462 roku występował na sejmie w Piotrkowie jako rzecznik przyłączenia ziemi gostyńskiej i rawskiej do Korony. Za wierną służbę królowi został w 1464 r. mianowany kasztelanem lubelskim. W 1471 roku uczestniczył w obwołaniu Władysława Jagiellończyka (młodszeo) królem czeskim. Z kolei w 1474 roku Dobiesław został mianowany wojewodą lubelskim.

Jako dziedzic fortuny Kmitów, a jednocześnie ważny urzędnik państwowy, nagromadził przez lata swego życia wiele posiadłości ziemskich. Oprócz wspomnianych wcześniej dóbr dziedzicznych był również właścicielem m.in. Iwonicza, który zakupił w 1463 r., części Hadli (Szkłarskich) i Jawornika nabytych od Anny Rzeszowskiej w 1469 r., Rączyny, Tuligłówa i Zagórza k. Manasterza, które nabył drogą zamiany. Wykupił także w 1469 roku prawo wydobywania i handlu solą w ziemi przemyskiej i sanockiej. Był na tyle bogaty, że udzielał pożyczek, ręczył nawet królewskie pożyczki. Jako człowiek bezzenny wspomagał finansowo dzieci swego brata Jana Noska i ich dobra wokół zamku w Sobieniu oraz Barbarę, córkę Stanisława Kmity z Dubiecka. W ostatnich latach życia Dobiesław znacznie ograniczył swą aktywność polityczną, pomimo tego 9 lutego 1478 r. został jeszcze przez króla mianowany wojewodą sandomierskim. Dobiesław Kmity zmarł w drugiej połowie sierpnia 1478 r., a jego dobra odziedziczyli bratankowie Piotr, Stanisław i Andrzej oraz córka kuzyna Stanisława z Dubiecka – Barbara, która je później odsprzedała synom Jana Noska [Kiryk 1967–1968b, s. 87–88; Trawka 2005, s. 143, 196–198, 320–321].

Dobiesław Kmity był także najprawdopodobniej w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XV w. fundatorem kolejnych parafii w ziemi dynowskiej: w Bachórcu, Dylągowej i Jaworniku, a w 1471 r. uposażył nowy kościół w Dubiecku [Klebowicz 2013, s. 180–184].

Parafia w Bachórcu miała powstać w połowie XV w. Pierwsza wzmianka historyczna o jej istnieniu pochodzi z 1471 r., kiedy to jako świadek fundowania prepozytury przy parafii w Dubiecku został zapisany ksiądz z Bachórcza, niejaki Jakub [AAP, sygn. 159, Jura praecipua et principaliora, pag. 1681; Schematismus 1867, s. 80; Rocznik 1997, s. 70]. Do bachórzeckiej parafii należały Bachórzec i Kosztowa Wola. Pierwszy, drewniany kościół pw. św. Katarzyny został wzniesiony ok. połowy XV w. i przetrwał do XVIII w., kiedy został zastąpiony nowym, ufundowanym przez Antoniego Krasickiego w latach 1760–1762. Należy wspomnieć, że w okresie rozkwitu reformacji kościół w Bachórcu był przez kilkadziesiąt lat użytkowany przez protestantów (kalwinów), do których przeszedł ówczesny kolator parafii Mateusz Stadnicki. Fundację parafii odnowiła pod koniec lat osiemdziesiątych XVI w. Katarzyna Wapowska [Schematismus 1867, s. 80; Śliwa 1971, s. 110; Rogula 2019, s. 115].

Z kolei parafia w Dylągowej powstała w latach sześćdziesiątych lub siedemdziesiątych XV w. Z 1488 roku pochodzi pierwszy pisany ślad dotyczący jej istnienia w postaci wpisu w aktach konsystorskich dotyczących m.in. obecności jako świadka ks. Jana z Dylągowej [AAP, sygn. 5, Acta consistorii, pag. 44]. Parafia w Dylągowej obejmowała swym zasięgiem: Dylągowę, Dąbrówkę, Sielnicę, Pawłokomę, Żohatyn, Jawornik (Ruski) i Wolę (Wołodzką) [Klebowicz 2013, s. 182]. Pierwszy kościół w Dylągowej został poświęcony pw. św. Zofii. Podobnie jak parafia w Bachórcu, dylągowska parafia także została w połowie XVI w. zmieniona na zbór protestancki. Uposażenie parafii przywrócił dopiero

w 1625 r. Marcin Stadnicki ze Żmigrodu, który, wychowany pierwotnie w kalwinizmie, ok. 1585 r. przeszedł na katolicyzm [Schematismus 1867, s. 84; Rocznik 1997, s. 98; Byliński 2002, s. 405; Fastnacht, 1980, s. 27].

Parafia w Jaworniku, zwanym później Polskim, powstała przypuszczalnie niebawem po zakupie tych ziem przez Dobiesława Kmitę w 1469 r. i po lokacji miasteczka Jawornik (1472 r.). Pierwsze wzmianki historyczne dotyczące istnienia parafii pochodzą z lat 1483–1500. Do parafii należały wówczas: Jawornik miasto i wieś (Przedmieście), Bidaczów, Hadle, Huta, w części Kosztowa i Laskówka. Pierwszy kościół jawornicki wzniesiony w latach siedemdziesiątych XV w. nosił wezwania Wniebowzięcia NMP i św. Andrzeja Apostoła. Pod koniec lat pięćdziesiątych XVI w. kościół w Jaworniku, podobnie jak w Bachórcu i Dylągowej, był zamieniony na zbór protestancki lub całkowicie zamknięty. Do użytku katolickiego świątynia wróciła w 1587 r. dzięki Marcinowi Stadnickiemu ze Żmigrodu [Schematismus 1867, s. 137; Rocznik 1997, s. 176; Klebowicz 2013, s. 183; Fastnacht, 1980, s. 27].

Spośród siedmiorga dzieci Jana, zwanego Noskiem (Jan, Piotr, Mikołaj, Stanisław, Andrzej, Barbara i Elżbieta), których centrum gospodarczym i miejscem zamieszkania był Sobień, aktywnymi na polu politycznym w drugiej połowie XV w. byli trzej synowie: Piotr, Stanisław i Andrzej.

Najstarszy z synów Jana Noska – Jan nie angażował się w życie polityczne, podobnie Mikołaj, choć ten drugi w 1460 r. rozpoczął studia na Uniwersytecie Krakowskim, co być może miało zapoczątkować jego dalszą karierę polityczną czy naukową. W 1463 roku uzyskał nawet stopień bakałarza, ale w tym samym roku zmarł, nie pozostawiając po sobie potomstwa.

Jan, jako najstarszy syn, był nieformalnym dziedzicem zamku sobieńskiego, Leska i właścicielem okolicznych wiosek: Huzeli, Postołowa, Olszanicy, Załuża i Soliny. Po ponad dwudziestu latach od śmierci ojca Jana Noska jego żyjący synowie w 1483 r. przeprowadzili formalny podział dóbr, w wyniku którego Jan pozostał właścicielem dóbr sobieńskich oraz Trześniowa, Piotr otrzymał klucz wiśnicki, Stanisław Bachów, Piątkową, Iskań, Żohatyn, a Andrzej klucz bachórzecki, Jawornik, Hadle i część dóbr dubieckich. Niestety Jan, pozostając bezżennym, nie miał po swej śmierci, która nastąpiła w 1484 r., dziedziców [Trawka 2005, s. 209, 318–320; Księga promocji 2000, s. 52].

Kolejni synowie Jana Noska – Piotr i Stanisław rozpoczęli swoją karierę polityczną od podjęcia studiów na Uniwersytecie Krakowskim, pierwszy z nich w 1458, a drugi w 1465 r. [Metryka 2004, t. 1, s. 274, 314].

Piotr po odbyciu studiów uniwersyteckich wybrał karierę wojskową (rycerską), biorąc czynny udział w drugiej fazie wojny trzynastoletniej. Przez małżeństwo związał się z Elżbietą, córką Przeclawa z Dmosic i Katarzyny z Tarnowskich, z którą nie miał jednak dzieci. Jak już wspomniano, jego dziedziczne dobra rodzinne były położone na terenie ziemi krakowskiej i sandomierskiej, które później przez lata pomnażał przez zakup nowych posiadłości. Natomiast

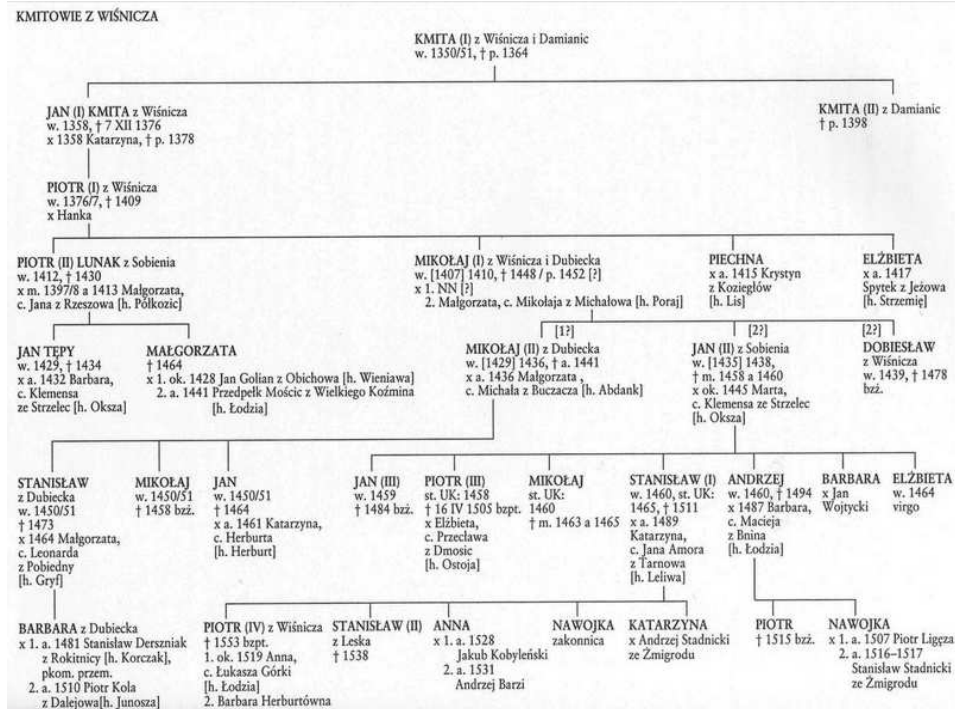

w 1473 roku rozpoczął również nabywanie dóbr w ziemi sanockiej – otrzymał wówczas zgodę na zakup Strachociny i Zachutyńia, a wyniku kolejnego podziału rodzinnego otrzymał niebawem również Trześniów [Trawka 2005, s. 326–331].

W kolejnych latach, chcąc robić karierę polityczną, towarzyszył królewiczowi Władysławowi Jagiellończykowi. Zaangażowanie to i protekcja stryja Dobiesława przyniosło Piotrowi w 1476 r. wymierną korzyść w postaci awansu na starostwo spiskie, który to urząd piastował do swej śmierci. Jednocześnie w 1487 roku pozyskał dla siebie starostwo sądeckie, które z kolei piastował do 1498 r. Jako dyplomata brał udział w 1489 r. w wyprawie na Węgry w celu uzyskania poparcia dla Jana Olbrachta w zdobyciu korony węgierskiej. Po śmierci króla Kazimierza Jagiellończyka Piotr Kmita był zwolennikiem wyboru Jana Olbrachta na tron Polski, czynnie uczestnicząc w elekcji piotrkowskiej 27 sierpnia 1492 r. Później brał udział w pierwszym objeździe króla po Wielkopolsce. W marcu 1494 roku został mianowany marszałkiem wielkim koronnym, towarzysząc odtąd nieustannie królowi w jego podróżach dyplomatycznych. Zasiadał również oczywiście w radzie królewskiej. Oprócz urzędu marszałka w 1499 r. Piotr Kmita uzyskał kasztelaninę sandomierską. W 1500 roku brał udział w poselstwie do Budy w celu utworzenia koalicji antytureckiej. W roku następnym został mianowany wojewodą krakowskim. Po śmierci króla Jana Olbrachta (17 czerwca 1501 r.) Piotr Kmita organizował jego uroczystości pogrzebowe, a następnie brał udział w elekcji Aleksandra Jagiellończyka 3 października 1501 r. (ryc. 6.)

Po wyborze Aleksandra pozostał przy nowym monarsze marszałkiem koronnym, piastując dodatkowo urząd jednego z kontrolerów mennicy królewskiej. Był również organizatorem obrony ziem Rusi przed najazdami tatarskimi w latach 1502–1503. W 1505 roku Piotr Kmita ciężko zachorował i ostatnie tygodnie swego życia spędził na zamku w Wiśniczu. Tam też sporządził testament, powierzając w nim swój ogromny majątek rodzinie (bratu Stanisławowi, bratanicy Nawojce i bratankowi Piotrowi – dzieciom Andrzeja), katedrze krakowskiej, fundacjom kościelnym i współpracownikom. Piotr Kmita zmarł 16 kwietnia 1505 r. Został pochowany w katedrze krakowskiej, po lewej stronie ołtarza św. Antoniego – fundacji rodzinnej Jana Kmity [Kamiński 1967–1968, s. 95–97; Trawka 2005, s. 210, 213, 222–226, 242–249, 251–256, 275, 288, 375]. Natomiast żona Piotra – Elżbieta zmarła w 1512 r. i została pochowana w kościele augustianów w Krakowie [Trawka 2005, s. 375].

Kolejny z synów Jana Noska, Stanisław Kmita (ur. ok. 1450 r.), po zakończeniu studiów uniwersyteckich w Krakowie powrócił do Wiśnicza, a następnie rozpoczął drogę kariery duchownej. W latach 1479–1483 był nawet kanonikiem sandomierskim, nie przyjmując jednak święceń kapłańskich [Wiśniewski 1926, s. 146]. W 1483 roku zrezygnował jednak z dalszej kariery kościelnej, a zaczął myśleć o politycznej.

Ryc. 6. Drzewo genealogiczne Kmitów

Źródło: <https://bochenskiedzieje.pl/artykuly/rody-szlacheckie/147-kmitowie-z-wisnica?showall=1&limitstart=> (dostęp: 20.03.2020)

W wyniku podziału rodzinnego z lat 1483–1484 odziedziczył zamek Sobień, Załuż, Manasterzec, Łukawicę, Wołę Łukawicką (Bezmiechowa), Lesko, jego Przedmieście, Uherce, Olszanicę, Wankową Wołę (Wańkowa), Serebnicę, Stefkową, Ustianową, Bóbrkę, Łobozew, Chrewt, Polanę, Żurawin, Stuposiany, Frywolne, Rajskie, Myczkowce oraz dobra na pogórzcu dynowskim: Bachów, Stupnicę, Babice z Przedmieściem, Sufczynę, Brzuskę i Skopów. W tym samym roku wraz z braćmi odkupił od Barbary Kmitówniej Dubiecko z okolicznymi wioskami [Kamiński 1967–1968, s. 101; Trawka 2005, s. 338–339]. Po trzech latach starań, w maju 1487 r. otrzymał urząd podkomorzego przemyskiego, a w 1489 r. ożenił się z Katarzyną Tarnowską ze Stogniewic, córką Jana Amora herbu „Leliwa” i Zygmunty z Goraja, z którą miał dwóch synów: Jana i Stanisława oraz trzy córki: Annę, Nawojkę i Katarzynę [Kamiński 1967–1968, s. 102; Bondyra 2005, s. 700–701]. Z kolei w 1488 roku został mianowany kasztelanem sanockim, a rok później przeszedł na kasztelaninę przemyską, którą zajmował do 1501 r. Jako kasztelan przemyski gościł w 1497 r. króla Jana Olbrachta w czasie jego nieudanej wyprawy na wojnę z Turkami (tzw. kampania mołdawska). Stanisław Kmita sam również brał w niej udział, dzięki czemu otrzymał od monarchy nadania wsi

Bóbrki i Niewistki. W następnym roku brał udział w obronie rubieży przed odwetami turecko-tatarskimi [Trawka 2005, s. 234, 237–238]. W 1501 roku został mianowany wojewodą bełskim, a w 1502 r. starostą przemyskim. Po śmierci swego brata Piotra, w 1505 r. Stanisław Kmita został także na krótko starostą spiskim. Brał czynny udział w obradach sejmu elekcyjnego po śmierci króla Aleksandra i w koronacji Zygmunta I 24 stycznia 1507 r. [Kamiński 1967–1968, s. 101–102; Finkel 1910, s. 215].

Na wiosnę 1508 roku Stanisław został mianowany przez monarchę wojewodą ruskim, co miało wpływ na jego dosyć częste kontakty z władcą. W 1509 roku uczestniczył w pospolitym ruszeniu w obronie południowo-wschodnich granic Rzeczypospolitej. W 1510 roku jako wojewoda ruski otrzymał od króla zadanie przygotowania Rusi do odparcia zbliżającego się najazdu tatarskiego. Z zadania tego jednak nie do końca się wywiązał, gdyż 18 marca 1511 r. zmarł [Trawka 2005, s. 294–297, 300].

Stanisław Kmita był kolejnym przedstawicielem rodu Kmitów, który fundował parafię na Pogórzcu Dynowskim. W 1507 roku ufundował bowiem parafię w Babicach, przyłączając do niej Przedmieście, Bachów, Sufczyne, Iskań, Piątkową, Brzuskę, Skopów i Ruszelczyce. W dniu 15 lutego 1508 roku biskup przemyski Maciej Drzewicki na jego prośbę erygował nową parafię pw. św. Stanisława i Wszystkich Świętych oraz dołączył beneficjum parafii ze Stupnicy do Babic. Nowo powstała parafia korzystała początkowo z kościoła wzniesionego pod koniec XV w. przez Kmitę pw. św. Katarzyny, a który do tej pory był kościołem filialnym parafii w Stupnicy. Był on wyjątkowy, gdyż już od lat osiemdziesiątych XV w. rezydował przy nim kapłan [AAP, sygn. 143, Liber privilegiorum, pag. 111–113; Schematismus 1867, s. 30; Rocznik 1997, s. 67; Fastnacht 1991, s. 21–22; Klebowicz 2013, s. 325–329].

Najmłodszy z synów Jana Noska – Andrzej również rozpoczął karierę polityczną. Po podziałach rodzinnych z lat 1484–1487 stał się właścicielem dóbr w ziemi dubieckiej: Bachórca, Kosztowej, Sielnicy, Dylągowej, Laskówki, Pawłokomy, Bartkówki, Dubiecka, Nienadowej, Przedmieścia, Ruskiej Wsi, Hadli i Jawornika. W dniu 4 października 1487 roku wszedł w związek małżeński z Barbarą Bnińską, córką wojewody poznańskiego Macieja z Bnina i Anny z Dębna, z którą miał dwoje dzieci: Nawojkę i Piotra [Kiryk 1967–1968, s. 86–87].

Pierwszym urzędem Andrzeja Kmity był tytuł podczaszego krakowskiego, który otrzymał w 1483 r. Dwa lata później został stolnikiem, a od 1487 r. cześnikiem krakowskim. W 1486 roku otrzymał również nominację na urząd wojskiego ziemskiego krakowskiego. Nie objął jednak tej posady, gdyż w 1487 r. został mianowany starostą bieckim, którym pozostawał do 1491 r. Jednocześnie w 1488 roku zyskał nominację na starostwo bełskie, wchodząc do najbliższego otoczenia królewicza Jana Olbrachta [Trawka 2005, s. 212, 322–323]. W 1488 roku brał udział w wyprawie na południowo-wschodnią granicę królestwa w celu obrony jej przed Tatarami.

Andrzej Kmita zmarł w 1494 r. Opiekę nad jego nieletnimi dziećmi Nawojką i Piotrem przejęli jego bracia Piotr i Stanisław Kmitowie. Dobra dubieckie Andrzej przekazał w testamencie żonie Barbarze [Kiryk 1967–1968, s. 86–87; Trawka 2005, s. 286, 326].

Barbara – córka Jana Noska w 1461 r. wyszła za mąż za Jana Wojtyckiego, z którym miała dwóch synów: Jana, pomniejszego stolnika lwowskiego, i Stanisława. Zmarła 11 lipca 1469 r. Elżbieta, druga córka Jana Noska nie jest obecnie bliżej znana [Trawka 2005, s. 378].

4. Podsumowanie

Tak pokrótce przedstawiają się losy rodziny Kmitów w okresie od XIV do początków XVI w. Wzrost znaczenia rodu Kmitów nastąpił w drugiej połowie XIV w. Na początku XVI wieku ród ten należał już do zamożniejszych ówczesnej Rzeczypospolitej. Posiadał bowiem na terenie trzech województw: krakowskiego, sandomierskiego i ruskiego trzy zamki, pięć miasteczek i ponad 100 wsi [Trawka 2005, s. 364]. Będąc właścicielami tak znacznych posiadłości, Kmitowie musieli zatroszczyć się również o życie duchowe swoich poddanych, fundując dla nich kościoły i parafie, uposażając probostwa.

Z ich uposażenia ma pochodzić w ziemi sanockiej 14 parafii łańskich, z których zdecydowana większość była położona na Pogórzu Dynowskim. Należały do nich parafie w: Babicach, Stupnicy, Dubiecku, Bachórcu, Dylągowej, Dynowie, Harcie, Jaworniku, Nozdrzu, Wesołej, Futomie i Błazowej. Ich funkcjonowanie i rozwój były oparte w dużej mierze na hojności fundatorów i kolejnych kolatorów (rodów szlacheckich) oraz zaangażowaniu posługującego tam przez wieki duchowieństwa, a z czasem coraz zamożniejszych wiernych. Większość z ufundowanych przez Kmitów parafii przetrwała do czasów współczesnych (poza Stupnicą), choć z okrojonym obszarem, gdyż w większości z nich z czasem wydzielono nowe parafie (Izdebki, Hłudno, Wara, Siedliska, Bartkówka, Szklary, Ulanica, Barycz, Ujazdy, Borownica, Łubno, Bachórz, Drohobyczka, Nienadowa, Tarnawka, Lecka, Kąkolówka, Piątkowa).

Bibliografia

1. *Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie wskutek fundacyi śp. Aleksandra hr. Stadnickiego wydane staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego*, t. 11, Główny skład w Księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, Lwów 1886.
2. Bator K., *Wesoła na Pogórzu Dynowskim. Dzieje wsi i parafii*, Zakład Poligraficzny TECHGRAF, Łańcut–Wesoła 2009.
3. Biskup M., Labuda G., *Dzieje Zakonu Krzyżackiego w Prusach. Gospodarka–Społeczeństwo–Państwo–Ideologia*, Wydawnictwo Morskie Gdańsk, Gdańsk 1986.

4. Bondyra W., *Kmita Piotr z Wiśnicza, Słownik biograficzny historii Polski*, t. 1 A-K, J. Choder, F. Kiryk (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 2005.
5. Boniecki A., *Herbarz polski*, t. 10, Wydawca Gebethner i Wolff, Warszawa 1907.
6. Budzyński Z., *Dzieje opieki społecznej w ziemi przemyskiej i sanockiej (XV–XVIII w.)*, Urząd Miasta w Przemyślu, Przemyśl 1987.
7. Byliński J., *Stadnicki Marcin h. Szreniawa, Polski Słownik Biograficzny*, t. 41, z. 4, H. Markiewicz (red.), Polska Akademia Nauk – Instytut Historii PAN im. Tadeusza Manteuffla, Warszawa–Kraków 2002.
8. Dąbrowski J., *Dzieje polityczne Śląska w latach 1290–1402*, [w:] *Historja Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. 1, S. Kutrzeba (red.), Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1933.
9. Długossii J., *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae*, Liber 7, Wydawnictwo Naukowe PWN, Varsoviae 1997.
10. Długossii J., *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae*, Liber 9, Wydawnictwo Naukowe PWN, Varsoviae 2001.
11. Fastnacht A., *Osadnictwo ziemi sanockiej w latach 1340–1650*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1962.
12. Fastnacht A., *Oświata i kultura w Sanoku i ziemi sanockiej w XV i XVI w.*, „Rocznik Sanocki 1980”, K. Baczkowski, S. Cynarski i wsp. (red.), Towarzystwo Rozwoju i Upiększania Miasta Sanoka, Rzeszów 1980.
13. Fastnacht A., *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, cz. 1, Muzeum Regionalne w Brzozowie, Brzozów 1991.
14. Fastnacht A., *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*, cz. 3, Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Kraków 2002.
15. Finkel L., *Elekcya Zygmunta I. Sprawy dynastii Jagiellońskiej i Unii Polsko-Litewskiej*, Akademia Umiejętności, Nakładem Funduszu Nestora Bucewicza, Kraków 1910.
16. Jaśkiewicz B., *Dynów do początków XVI stulecia*, „Rocznik Przemyski” 1957, t. 9, z. 1, A. Gilewicz, S. Kostrzewska-Kratochwilowa i wsp. (red.), Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu, Przemyśl 1958.
17. Jaśkiewicz B., *Osadnictwo okolic Dynowa do XVIII w.*, [w:] *Brzozów. Zarys monograficzny*, J. Adamski, J. Czajkowski i wsp. (red.), Muzeum Regionalne PTTK im. Adama Fastnacha w Brzozowie, Brzozów 1990.
18. Kaczmarek K., *Poczet starostów sanockich XIV–XVIII w.*, Muzeum Historyczne w Sanoku, Sanok 2009.
19. Kamiński A., *Kmita Stanisław z Wiśnicza, Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968.
20. Kiryk F., *Kmita Andrzej, Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968a.
21. Kiryk F., *Kmita Dobiesław z Sobienia i Wiśnicza, Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968b.

22. Kiryk F., *Kmita Jan (Sobieński)*, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968c.
23. Klebowicz G., *Organizacja parafialna diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIV–XVI wieku*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013.
24. Kowalik-Kaleta Z., Dacewicz L., Raszewska-Żurek B., *Słownik najstarszych nazwisk polskich – pochodzenie językowe nazwisk omówionych w historii nazwisk polskich*, t. 1, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2007.
25. *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego w XV wieku*, A. Gąsiorowski (wyd.), Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2000.
26. Łaszczyńska O., *Ród Herburtów w wiekach średnich*, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań 1948.
27. *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, t. 1, A. Gąsiorowski (wyd.), Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Kraków 2004.
28. *Monumenta Poloniae Vaticana*, t. 2, wyd. J. Praśnik, Wydawnictwo Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie, Kraków 1913.
29. Nabywaniec S., *Okruchy z dziejów parafii łacińskiej w Dynowie do 1772 roku*, „Rocznik Historyczny Dynoviana”, nr 3, J. Stolarczyk (red.), Stowarzyszenie Promocji i Rozwoju Regionu Dynowskiego i Towarzystwo Przyjaciół Dynowa, Dynów 2016.
30. Nowak A., *Dzieje Polski*, t. 3, *1340–1468 Królestwo zwycięskiego orła*, Biały Kruk, Kraków 2017.
31. Perzanowski Z., *Przybysław (Grzybek), zwany Kanią*, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 29, E. Rostworowski (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1986.
32. *Rocznik Archidiecezji Przemyskiej 1997. Album*, Kuria Metropolitalna w Przemyślu, Przemyśl 1997.
33. Rogula J., *Katarzyna Wapowska – wielka dobrodziejka Kościoła na ziemi dynowskiej w XVI wieku*, [w:] *Problemy ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego Pogórza Dynowskiego w aspekcie zrównoważonego rozwoju turystyki*, J. Krupa, K. Szpara (red.), Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, Dynów 2019.
34. Rogula J., *Rzymskokatolicka parafia w Izdebkach 1593–2013*, Zakład Usługowo-Poligraficzny „Piast Kołodziej” s.c., Sanok 2013.
35. Rostworowski E., *Kmita Piotr*, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968.
36. Rymut K., *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1 A-K, Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, Kraków 1999.
37. *Schematismus Universi Venerabilis Cleri Saecularis & Regularis Dioecesis Ritus Latini Premisliensis Pro Anno Domini 1867*, Ludovic Dionisis Stoeger, Jasto 1866.
38. *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki z ksiąg rękopiśmiennych dotąd nieużytych głównie zaś z ksiąg dawnych sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej wyciągnął i wydał Antoni Helcel*, t. 2, Nakładem Ludwika Helcela, Kraków 1870.
39. Strzelecka A., *Kmita Jan (Jaško)*, *Polski Słownik Biograficzny*, t. 13, E. Rostworowski (red.), Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968.

40. Szweda A., *Dokumenty pokoju brzeskiego z 31 grudnia 1435 r. – wprowadzenie do tematu*, [w:] *Pabaisko Mûšis Ir Jo EPOCHA*, Lietuvos Edukologijos Universitetas, Vilnius 2017.
41. Śliwa T., *Działalność reformacyjna Stanisława Mateusza Stadnickiego w diecezji przemyskiej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, t. 18, z. 4, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1971.
42. Trajdos T., *Polityka króla Władysława II Jagiełły wobec Kościoła katolickiego na ziemiach ruskich Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”. Prace historyczne, nr 141, z. 2, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014.
43. Trawka R., *Kmitowie. Studium kariery politycznej i społecznej w późnośredniowiecznej Polsce*, Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Kraków 2005.
44. Wiśniewski J., *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186-1926 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 roku*, wyd. S. Nowakowski, Radom 1926.
45. Zawitkowska W., *Kmita Piotr Lunak*, [w:] *Encyklopedia Rzeszowa*, wyd. 2, J. Draus i G. Zamoyski (red.), Urząd Miasta Rzeszowa, Rzeszów 2011.
46. *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. 6, *Dokumenty króla Władysława Jagiełły z lat 1386–1417*, wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.

Źródła archiwalne

Archiwum Archidiecezji Przemyskiej (AAP)

47. *Acta consistorii episcopalis Premisliensis R.D. Ioannis ex Targowiska et Nicolai Krajewski episcoporum Premisliensium ex annis 1486-1497*, sygn. 5.
Jura praecipua et principaliora ecclesiam praepositularem simul parochialem decanalem Rzeszoviensem, tum In eadem erectas et fundatas cofraternitates Sacr. Rosarii BMV., S. Annae, una cum fraternitate Sacerdotali atque Litterratorum concernentia In visitatione generali R. D. Christophori Ioannis Szembek episcopi Premisliensis, praepositi generalis Miechoviensis a. D. 1720 conscripta. Visitatio ecclesiae parochialis Handzlovensis In decanatu Rzeszoviensi, dioecesis Premisliensis ex Anno 1721; nec non visitatio generalia ecclesiae parochialis Nozdrzeczensis in decanatu Dynoviensis sub R. D. Ioanne Christophoro Szembek episcopo Premisliensis a. D. 1722, sygn. 159.
48. *Liber privilegiorum ecclesiarum et aliarum foundationum dioecesis Premisliensis a. D. 1689*, sygn. 143.

Źródła internetowe

49. <http://www.zamki.pl/?idzamku=wisnicz> (dostęp: 20.03.2020).
50. <https://bochenskiemieje.pl/artykuly/rody-szlacheckie/147-kmitowie-z-wisnicza?showall=1&limitstart=> (dostęp: 20.03.2020).
51. <https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/sobien-zamek/> (dostęp: 20.03.2020).

52. <https://www.bochenskiedzieje.pl/component/content/article?id=208>
(dostęp: 20.03.2020).
53. <https://www.radiokrakow.pl/audycje/wielka-sztuka-malopolski/arcydzielo-sztuki-hafciarskiej-ze-skarbca-katedry-na-wawelu/> (dostęp: 20.03.2020).